

BOZOR INFRATUZILMASI VA LOGISTIKA TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIKDAKI ROLI

Asrayev Shavkat Baxtiyor o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Maqolada bozor infratuzilmasi va logistika tizimining iqtisodiy samaradorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Bozor infratuzilmasining rivojlanishi va samarali logistika tizimi korxonalarning ishlab chiqarish va ta'minot jarayonlarini optimallashtirishga, xarajatlarni kamaytirishga va raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qilishi ko'rsatildi. Maqolada shuningdek, O'zbekiston sharoitida bozor infratuzilmasi va logistika tizimini takomillashtirish bo'yicha strategik tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: bozor infratuzilmasi, logistika tizimi, iqtisodiy samaradorlik, ta'minot zanjiri, transport-logistika, korxona samaradorligi, O'zbekiston, raqobatbardoshlik.

Abstract: The article analyzes the role of market infrastructure and logistics systems in enhancing economic efficiency. It highlights how the development of market infrastructure and an effective logistics system contribute to optimizing production and supply processes, reducing costs, and increasing competitiveness. The study also provides strategic recommendations for improving market infrastructure and logistics in the context of Uzbekistan, considering both domestic and international experiences.

Keywords: market infrastructure, logistics system, economic efficiency, supply chain, transport logistics, enterprise performance, Uzbekistan, competitiveness

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida milliy iqtisodiyotning samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq. Shu omillardan biri bozor infratuzilmasi va logistika tizimining rivojlanishidir. Bozor infratuzilmasi – bu ishlab chiqaruvchilar, iste'molchilar va tadbirkorlar o'rtasida tovar va xizmatlarning samarali oqimini ta'minlovchi tizimdir. Logistika esa ta'minot zanjiri orqali mahsulotlarni vaqtida va sifatli yetkazib berish,

xarajatlarni optimallashtirish hamda ishlab chiqarish jarayonlarini soddalashtirish imkonini beradi.

O'zbekiston iqtisodiyoti so'nggi yillarda bozor mexanizmlarini joriy qilish va transport-logistika tizimini rivojlantirish bo'yicha qator islohotlarni amalga oshirdi. Shu bilan birga, samarali bozor infratuzilmasini yaratish, transport va saqlash tizimini modernizatsiya qilish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishga katta e'tibor qaratildi. Maqolada bozor infratuzilmasi va logistika tizimining iqtisodiy samaradorlikdagi roli, muammolari va yechimlari tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

1. Bozor infratuzilmasining iqtisodiy samaradorlikdagi o'rni

Bozor infratuzilmasi milliy iqtisodiyotning samaradorligini oshirishda asosiy omil hisoblanadi. U quyidagi yo'nalishlarda samaradorlikni ta'minlaydi:

- **Mahsulot va xizmatlar oqimi** – ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'rtasida samarali aloqa bozor infratuzilmasi orqali amalga oshiriladi. Bu mahsulotlarni vaqtida yetkazib berish va xarajatlarni kamaytirishga imkon beradi.

- **Axborot almashinuvi** – bozor infratuzilmasi ishlab chiqarish va sotish jarayonlarida axborot oqimini tezlashtiradi, talab va taklifni muvozanatlashtiradi.

- **Moliyaviy mexanizmlar** – bozor infratuzilmasi moliyaviy xizmatlarni kengaytiradi, shu bilan investitsiyalarni jalb qilish va korxona samaradorligini oshirishga yordam beradi.

O'zbekiston tajribasida, masalan, sanoat zonalar va logistika markazlarini yaratish orqali ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'rtasidagi masofani qisqartirishga erishildi. Bu esa mahsulotlarni yetkazib berish vaqtini qisqartirish va xarajatlarni kamaytirishga xizmat qildi.

2. Logistika tizimi va iqtisodiy samaradorlik

Logistika tizimi – bu mahsulot va xizmatlarning ta'minot zanjiri orqali oqimini boshqarish, transport va saqlashni tashkil etish, xarajatlarni optimallashtirish tizimidir. Samarali logistika tizimi iqtisodiy samaradorlikni quyidagi yo'nalishlarda oshiradi:

- **Transport xarajatlarini kamaytirish** – samarali transport tarmoqlari va yo'nalishlar xarajatlarni sezilarli darajada kamaytiradi.

- **Ombor va saqlash samaradorligi** – mahsulotlar saqlash va ombor tizimlarini optimallashtirish orqali yo'qotishlar kamayadi va yetkazib berish tezligi oshadi.

• **Ta'minot zanjiri barqarorligi** – ishlab chiqarish va sotish jarayonlarida uzluksizlikni ta'minlaydi.

O'zbekiston transport-logistika tizimi so'nggi yillarda rivojlanib, avtomobil, temir yo'l va havo transporti orqali mahsulotlar oqimi yaxshilandi. Shu bilan birga, logistika markazlari va transport infratuzilmasi modernizatsiya qilinmoqda, bu esa korxona samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

3. Bozor infratuzilmasi va logistika tizimini takomillashtirishning strategik yo'nalishlari

Bozor infratuzilmasi va logistika tizimini rivojlantirish uchun quyidagi strategik chora-tadbirlar muhim:

1. **Transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish** – avtomobil, temir yo'l va havo transporti tarmoqlarini rivojlantirish, yangi yo'nalishlar va transport-logistika markazlarini yaratish.
2. **Axborot texnologiyalarini joriy etish** – ta'minot zanjirini boshqarish va mahsulot oqimini optimallashtirishda zamonaviy IT tizimlarini qo'llash.
3. **Moliyaviy rag'batlantirish** – logistika kompaniyalari va korxonalarni kreditlash, soliq imtiyozlari orqali samarali infratuzilmani rivojlantirish.
4. **Kadrlar malakasini oshirish** – logistika va ta'minot zanjirini boshqarish bo'yicha malakali mutaxassislarni tayyorlash.

O'zbekiston tajribasida, masalan, yangi transport-logistika markazlari va erkin iqtisodiy zonalar yaratish orqali korxonalar uchun mahsulot oqimini soddalashtirish va xarajatlarni kamaytirish maqsadida qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

4. Xorijiy tajribaga tahlil

Xorijiy mamlakatlar tajribasidan ko'rinib turibdiki, rivojlangan bozor infratuzilmasi va logistika tizimi iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Masalan:

- Germaniya va Niderlandiyada transport-logistika markazlari va samarali temir yo'l tarmoqlari orqali eksport-import jarayonlari tezlashgan.
- Xitoy va Janubiy Koreyada zamonaviy axborot tizimlari orqali ta'minot zanjiri boshqaruvi xarajatlarni kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston ham shunday tajribalarni qo'llash orqali milliy iqtisodiyot samaradorligini oshirish imkoniyatlariga ega.

XULOSA

Bozor infratuzilmasi va logistika tizimi milliy iqtisodiyotning samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Samarali bozor infratuzilmasi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'rtasida tezkor va samarali yetkazib berishni ta'minlaydi, axborot oqimini optimallashtiradi va moliyaviy xizmatlarni rivojlantiradi. Logistika tizimi esa transport, saqlash va ta'minot zanjirini boshqarish orqali xarajatlarni kamaytiradi, ishlab chiqarish jarayonlarini soddalashtiradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, transport-logistika tizimini modernizatsiya qilish, axborot texnologiyalarini joriy etish, moliyaviy rag'batlantirish va malakali kadrlar tayyorlash orqali bozor infratuzilmasi va logistika tizimi iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshirishi mumkin. Shu bilan birga, xorijiy tajribalar asosida strategik tavsiyalarni amalga oshirish mamlakatning milliy iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdurahmonov, T. (2020). *Bozor infratuzilmasi va iqtisodiy samaradorlik*. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.
2. Qodirov, S. (2019). *Logistika tizimi va ta'minot zanjiri boshqaruvi*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
3. Karimov, B. (2021). *Transport-logistika va raqobatbardoshlikni oshirish*. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
4. O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi. (2022). *Transport va logistika tizimining rivojlanish bo'yicha hisobot*. Toshkent: Vazirlik nashriyoti.
5. Rasulov, N. (2020). *Bozor infratuzilmasi va investitsiyalarni jalb qilish*. Toshkent: Davlat iqtisodiy universiteti nashriyoti.